

Matematika Mérnököknek 1.

Baran Ágnes

Gyakorlat
Komplex számok

Feladatok

1. Oldja meg az alábbi egyenleteket a komplex számok halmazán!
Ábrázolja a megoldásokat a komplex számsíkon!

(a)* $x^2 + 4 = 0$,

(c) $x^2 - x + 1 = 0$,

(b)* $x^2 + 2x + 2 = 0$,

(d) $x^3 - 6x^2 + 13x = 0$.

*2. Írja fel az alábbi komplex számok algebrai alakját!

(a) $(3 + i)(2 + 3i)$, $(-2 + 3i)(5 - 2i)$, $i(1 + 2i)$,
 $(-1 + i)(1 - 2i)(1 + 2i)$,

(b) $\overline{5 - 2i}$, $\overline{(3 + 4i)(2 + i)}$,

(c) $(2 - i)^3$, $i^6 + 3i^5 - 2i^3 + i^2 - 1$, i^{2008} , i^{103} ,

(d) $\frac{5 + 3i}{i}$, $\frac{1 - i}{2 + i}$, $\frac{1 - 2i}{1 - 3i}$, $\frac{2 - i}{(3 - 2i)(2 + 5i)}$.

Feladatok

3. Oldja meg az alábbi egyenleteket a komplex számok halmazán!

(a)* $\bar{z} + 2z = 9 + 2i,$

(d)* $z^2 + |z|^2 = 2 - 6i,$

(b) $\bar{z} + |z|^2 = 31 - i,$

(e) $\bar{z} \cdot z^2 = 8i,$

(c) $i^3 \cdot \bar{z} = -3 - 2i,$

(f) $z^2 = i.$

*4. Ábrázolja a komplex számsíkon az alábbi halmazokat!

(a) $A = \{z \in \mathbb{C} : \text{Im}(z) = 0\},$

(d) $D = \{z \in \mathbb{C} : \text{Re}(z) \geq 2\},$

(b) $B = \{z \in \mathbb{C} : \text{Re}(z) = 0\},$

(e) $E = \{z \in \mathbb{C} : |z| \leq 1\},$

(c) $C = \{z \in \mathbb{C} : \text{Im}(z) \leq 0\},$

(f) $F = \{z \in \mathbb{C} : \text{Re}(z) = \text{Im}(z)\}.$

Példa

Adja meg a 2 , -5 , $3i$, $-2i$ komplex számok trigonometrikus alakját.

1. Ha $z = 2$, akkor $|z| = 2$ és a szám a valós tengely pozitív felén helyezkedik el, így a szöge $\phi = 0$. Ebből a trigonometrikus alak:

$$z = 2(\cos 0 + i \sin 0)$$

2. Ha $z = -5$, akkor $|z| = 5$ és a szám a valós tengely negatív felén helyezkedik el, így a szöge $\phi = \pi$. Ebből a trigonometrikus alak:

$$z = 5(\cos \pi + i \sin \pi)$$

3. Ha $z = 3i$, akkor $|z| = 3$ és a szám a képzetes tengely pozitív felén helyezkedik el, így a szöge $\phi = \frac{\pi}{2}$. Ebből a trigonometrikus alak:

$$z = 3 \left(\cos \frac{\pi}{2} + i \sin \frac{\pi}{2} \right)$$

4. Ha $z = -2i$, akkor $|z| = 2$ és a szám a képzetes tengely negatív felén helyezkedik el, így a szöge $\phi = \frac{3\pi}{2}$. Ebből a trigonometrikus alak:

$$z = 2 \left(\cos \frac{3\pi}{2} + i \sin \frac{3\pi}{2} \right)$$

Példa

Adja meg az $1 + \sqrt{3}i$, $-2 + 2i$, $-\sqrt{3} - i$ és $1 - i$ komplex számok trigonometrikus alakját.

Megoldás.

Ha a $z = a + bi$ komplex szám nem a tengelyek valamelyikén helyezkedik el, akkor

1. számoljuk ki $|z|$ értékét és állapítsuk meg melyik síknegyedben helyezkedik el z (ábrázoljuk a komplex számsíkon!)
2. A $\tan \phi_0 = \frac{|b|}{|a|}$ összefüggésből határozzuk meg $0 < \phi_0 < \frac{\pi}{2}$ értékét
3. A z trigonometrikus alakja: $z = |z|(\cos \phi + i \sin \phi)$, ahol
  - $\phi = \phi_0$, ha z az első síknegyedben van
  - $\phi = \pi - \phi_0$, ha z a második síknegyedben van
  - $\phi = \pi + \phi_0$, ha z a harmadik síknegyedben van
  - $\phi = 2\pi - \phi_0$, ha z a negyedik síknegyedben van

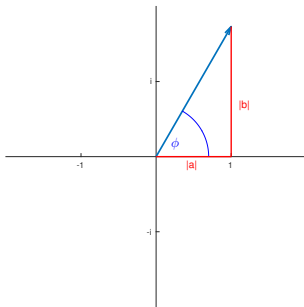
Ha $z = 1 + \sqrt{3}i$, akkor

1. $|z| = 2$

2. $\tan \phi_0 = \frac{|b|}{|a|} = \sqrt{3}$, így $\phi_0 = \frac{\pi}{3}$

3. z az első síknegyedben van, így $\phi = \phi_0 = \frac{\pi}{3}$, azaz z trigonometrikus alakja

$$z = 2 \left(\cos \frac{\pi}{3} + i \sin \frac{\pi}{3} \right)$$

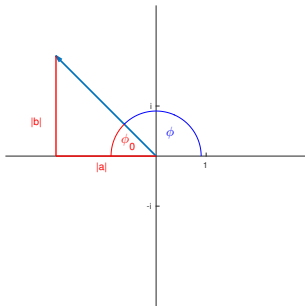
Ha $z = -2 + 2i$, akkor

1. $|z| = \sqrt{8}$

2. $\tan \phi_0 = \frac{|b|}{|a|} = 1$, így $\phi_0 = \frac{\pi}{4}$

3. z a második síknegyedben van, így $\phi = \pi - \phi_0 = \frac{3\pi}{4}$, azaz z trigonometrikus alakja

$$z = \sqrt{8} \left(\cos \frac{3\pi}{4} + i \sin \frac{3\pi}{4} \right)$$

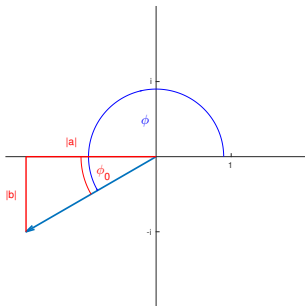
Ha $z = -\sqrt{3} - i$, akkor

1. $|z| = 2$

2. $\tan \phi_0 = \frac{|b|}{|a|} = \frac{1}{\sqrt{3}}$, így $\phi_0 = \frac{\pi}{6}$

3. z a harmadik síknegyedben van, így $\phi = \pi + \phi_0 = \frac{7\pi}{6}$, azaz z trigonometrikus alakja

$$z = 2 \left(\cos \frac{7\pi}{6} + i \sin \frac{7\pi}{6} \right)$$

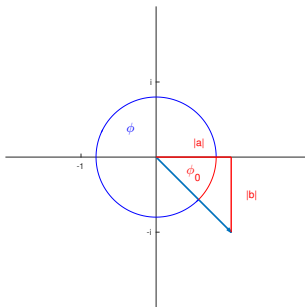
Ha $z = 1 - i$, akkor

1. $|z| = \sqrt{2}$

2. $\tan \phi_0 = \frac{|b|}{|a|} = 1$, így $\phi_0 = \frac{\pi}{4}$

3. z a negyedik síknegyedben van, így $\phi = 2\pi - \phi_0 = \frac{7\pi}{4}$, azaz z trigonometrikus alakja

$$z = \sqrt{2} \left(\cos \frac{7\pi}{4} + i \sin \frac{7\pi}{4} \right)$$

Feladatok

5. Adja meg az alábbi komplex számok trigonometrikus alakját!

- (a)* 3,   (d)* $-4i$,   (g) $\frac{1}{\sqrt{2}} + \frac{1}{\sqrt{2}}i$,   (j) $\frac{5}{8} + \frac{5}{8}\sqrt{3}i$,
(b) -2 ,   (e)* $2 + 2i$,   (h)* $-1 + \sqrt{3}i$,
(c) i ,   (f) $1 - i$,   (i) $-3 - 3\sqrt{3}i$,   (k) $\sqrt{3} - i$.

*6. Legyen $x = 3 \left(\cos \frac{\pi}{9} + i \sin \frac{\pi}{9} \right)$ és $y = 2 \left(\cos \frac{\pi}{5} + i \sin \frac{\pi}{5} \right)$. Határozza meg az alábbi kifejezések értékét!

- (a) $x \cdot y$,   (b) $\frac{x}{y}$,   (c) x^3 ,   (d) y^5 ,   (e) $\frac{1}{x}$,   (f) $x^2 y$.

7. Trigonometrikus alak segítségével határozza meg az alábbi kifejezések értékét!

- (a)* $\sqrt{i}$,   (c) $(2 + 2i)^{2008}$,
(b) $\sqrt[3]{i}$,   (d)* $(1 + \sqrt{3}i)^{301}$.

Számítsuk ki a $z = 8 \left(\cos \frac{\pi}{4} + i \sin \frac{\pi}{4} \right)$ komplex szám harmadik gyökeit!

Megoldás.

$|z| = 8$, $\varphi_z = \frac{\pi}{4}$. Tudjuk, hogy a z szám n -edik gyökei

$$\zeta_k = \sqrt[n]{|z|} \left(\cos \frac{\varphi_z + 2k\pi}{n} + i \sin \frac{\varphi_z + 2k\pi}{n} \right), \quad k = 0, \dots, n-1,$$

így a harmadik gyökök

$$\zeta_0 = \sqrt[3]{8} \left(\cos \frac{\frac{\pi}{4} + 0}{3} + i \sin \frac{\frac{\pi}{4} + 0}{3} \right) = 2 \left(\cos \frac{\pi}{12} + i \sin \frac{\pi}{12} \right)$$

$$\zeta_1 = \sqrt[3]{8} \left(\cos \frac{\frac{\pi}{4} + 2\pi}{3} + i \sin \frac{\frac{\pi}{4} + 2\pi}{3} \right) = 2 \left(\cos \frac{9\pi}{12} + i \sin \frac{9\pi}{12} \right)$$

$$\zeta_2 = \sqrt[3]{8} \left(\cos \frac{\frac{\pi}{4} + 4\pi}{3} + i \sin \frac{\frac{\pi}{4} + 4\pi}{3} \right) = 2 \left(\cos \frac{17\pi}{12} + i \sin \frac{17\pi}{12} \right)$$

Feladatok

*8. Számítsa ki a $z = 81 \left(\cos \frac{\pi}{5} + i \sin \frac{\pi}{5} \right)$ komplex szám második, harmadik, negyedik gyökeit! Ábrázolja a gyököket a komplex számsíkon!

9. Számítsa ki a $z = 16 \left(\cos \frac{\pi}{3} + i \sin \frac{\pi}{3} \right)$ komplex szám második és negyedik gyökeit! Ábrázolja a gyököket a komplex számsíkon!

10. Számítsa ki a $z = i$ komplex szám harmadik és hatodik gyökeit! Ábrázolja a gyököket a komplex számsíkon!

*11. Írja fel a 2., 3., 4. és 5. egységgyökök trigonometrikus alakját és ábrázolja a számokat a komplex számsíkon!

12. Oldja meg az alábbi egyenleteket a komplex számok halmazán!

(a)* $z^2 - 3iz + 4 = 0,$

(d) $z^2 + (2 + 4i)z - 3 + 3i = 0,$

(b)* $z^3 + z^2 + z = 0,$

(c) $z^5 - z = 0,$

(e) $2iz^2 + (4 + 5i)z + 5 = 0.$

Feladatok

***13.** Írja fel az alábbi komplex számok exponenciális alakját!

$$2 \left(\cos \frac{\pi}{5} + i \sin \frac{\pi}{5} \right), \quad 5 \left(\cos \frac{2\pi}{7} + i \sin \frac{2\pi}{7} \right)$$

***14.** Határozza meg az alábbi komplex számok trigonometrikus és algebrai alakját!

$$e^{i\frac{\pi}{2}}, \quad e^{i\frac{\pi}{4}}, \quad 2e^{i\frac{\pi}{6}}, \quad e^{-i\frac{\pi}{3}}, \quad e^{-i\pi}$$

***15.** Számolja ki $z \cdot w$, $\frac{z}{w}$ és z^3 értékét, ha

(a) $z = \frac{1}{2}e^{i\frac{\pi}{3}}, w = 3e^{i\frac{\pi}{2}}$

(b) $z = 5e^{i\frac{\pi}{4}}, w = 2e^{i\frac{2\pi}{5}}$

***16.** Írja fel a 2., 3., 4. és 5. egységgyökök exponenciális alakját!

Komplex számok Matlab-ban

- $1i$ a képzetes egység
- $z=1.5+2i$ vagy $z=1.5+2*1i$ a $z = 1.5 + 2i$ komplex szám
- `real(z)` a z valós része
- `imag(z)` a z képzetes része
- `conj(z)` a z konjugáltja
- `abs(z)` a z abszolút értéke
- `angle(z)` a z komplex szám szöge

Ha z és w komplex számok, akkor

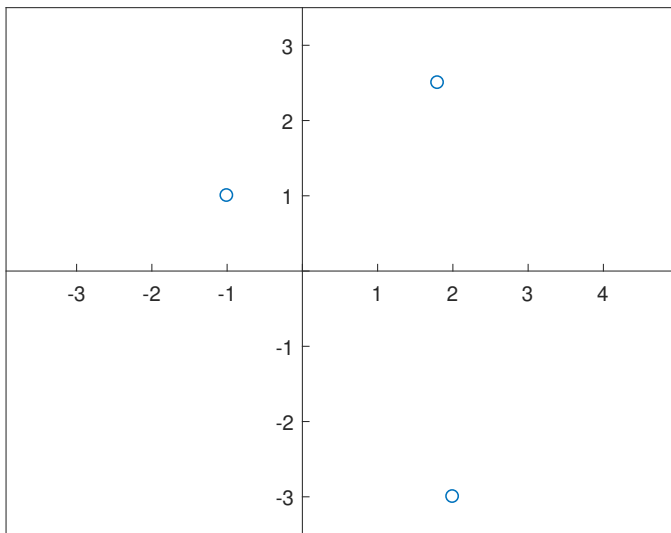
- $z+w$ az összegük
- $z-w$ a különbségük
- $z*w$ a szorzatuk
- z/w a hányadosuk

Megj.: A Matlab-ban az i és j változók értéke is alapértelmezés szerint $i = \sqrt{-1}$, de ez felülírható, ezért tanácsosabb az `1i` változót használni.

Példa

Ábrázoljuk a $2 - 3i$, $-1 + i$, $1.8 + 2.5i$ komplex számokat a komplex számsíkon!

```
v=[2-3i, -1+1i, 1.8+2.5i];  
figure; plot(v,'o')  
axis([-1.5 2.5 -3.5 3.5])  
axis equal  
ax=gca;  
ax.XAxisLocation = 'origin';  
ax.YAxisLocation = 'origin';
```


A kettőspont operátor

- az $a = (1, 2, 3, 4, 5)$ vektor:
 $a = 1:5$
- a $b = (5, 4, 3, 2, 1)$ vektor:
 $b = 5:-1:1$
- a $c = (2, 2.2, 2.4, 2.6, 2.8, 3)$ vektor
 $c=2:0.2:3$

Általában:

$x=elsoelem:lepeskoz:utolsoelem$

ahol a lépésköz negatív is lehet, vagy

$x=elsoelem:utolsoelem$

akkor a lépésköz 1.

for-ciklus

```
for ciklusváltozo=vektor  
    utasitasok  
end
```

Példák

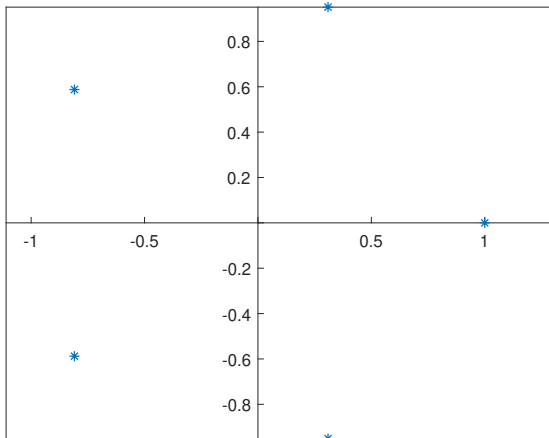
```
s=0;  
for i=1:100  
    s=s+i;  
end
```

```
s=100;  
for i=98:-2:2  
    s=s+i;  
end
```

Példa

Ábrázolja a komplex számsíkon az 5. komplex egységgyököt!

```
z=zeros(1,5);
for k=1:5
    alfa=2*(k-1)*pi/5;
    z(k)=cos(alfa)+1i*sin(alfa);
end
figure; plot(z,'*')
axis equal
ax=gca;
ax.XAxisLocation = 'origin';
ax.YAxisLocation = 'origin';
```


Függvények írása

A Matlab-függvények szerkezete:

```
function kimenovaltozok=fvneve(bemenovaltozok)
    utasitasok
end
```

Fontos! A fenti függvényt fvneve.m néven kell elmenteni.

Példák.

```
function y=masodf(x)
    y=2*x.^2-3*x+5;
end
```

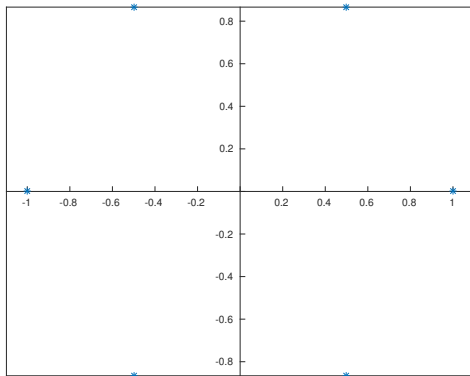
Ekkor a $y=masodf(x)$ utasítás eredménye a $2x^2 - 3x + 5$ kifejezés értéke, ahol x akár vektor is lehet, ebben az esetben a függvény elemenként hajtódik végre és y is vektor (ezt az teszi lehetővé, hogy a fv-ben minden művelet végrehajtható vektorokra is, mivel a négyzetreemelés jele elé kitettük a $.$ jelet)

Példa

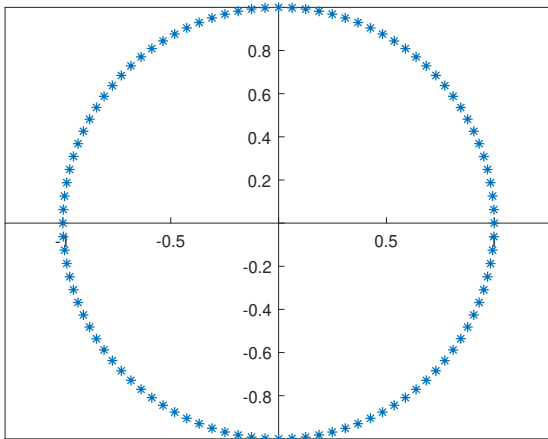
Írjon egy Matlab-függvényt, mely adott n esetén előállítja és ábrázolja az n -edik komplex egységgyököket!

```
function z=egyseg(n)
    z=zeros(1,n);
    for k=1:n
        alfa=2*(k-1)*pi/n;
        z(k)=cos(alfa)+1i*sin(alfa);
    end
    figure; plot(z,'*')
    axis equal
    ax=gca;
    ax.XAxisLocation = 'origin';
    ax.YAxisLocation = 'origin';
end
```

>> egyseg(6)


```
>> egyseg(100)
```


Megjegyzés

Kihasználva hogy a beépített Matlab-függvények jelentős része vektor argumentummal is hívható, az előző kódok elkészíthetők for-ciklus nélkül is. Pl. a legutóbbi kód:

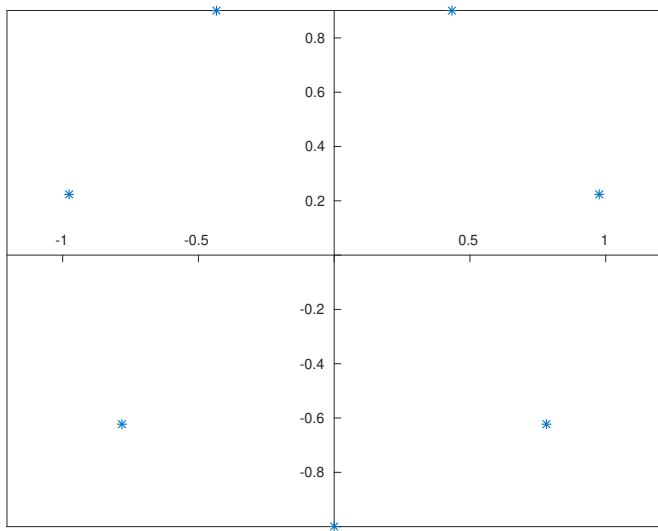
```
function z=egysegB(n)
    k=1:n;
    alfa=2*(k-1)*pi/n;
    z=cos(alfa)+1i*sin(alfa);
    figure; plot(z,'*')
    axis equal
    ax=gca;
    ax.XAxisLocation = 'origin';
    ax.YAxisLocation = 'origin';
end
```

Példa

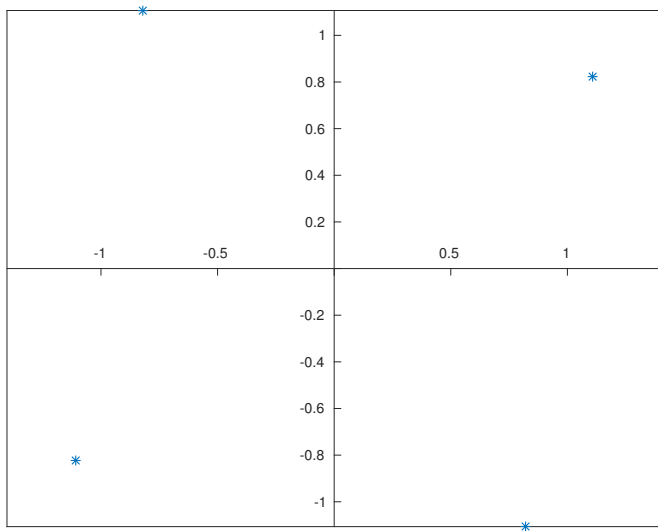
Írjunk egy Matlab-függvényt, mely adott z komplex szám és n pozitív egész szám esetén kiszámolja és ábrázolja a z szám n -edik gyökeit.

```
function zroot=gyokok(z,n)
    A=nthroot(abs(z),n);
    alfa=angle(z);
    zroot=zeros(1,n);
    for k=0:n-1
        Nalfa=(alfa+k*2*pi)/n;
        zroot(k+1)=A*(cos(Nalfa)+1i*sin(Nalfa));
    end
    figure; plot(zroot,'*');
    axis equal;
    ax=gca;
    ax.XAxisLocation = 'origin';
    ax.YAxisLocation = 'origin';
end
```

```
>> zn=gyokok(1i,7)
```



```
>> zn=gyokok(-3+2i,4)
```


Feladat

1. Matlab segítségével határozza meg az alábbi komplex számok algebrai alakját!

$$e^{i\frac{\pi}{2}}, \quad e^{i\frac{\pi}{4}}, \quad 2e^{i\frac{\pi}{6}}, \quad e^{-i\frac{\pi}{3}}, \quad e^{-i\pi}$$

2. Matlab segítségével ábrázolja az alábbi komplex számokat

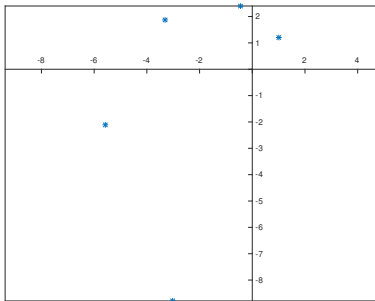
(a) $e^{ik\frac{2\pi}{n}}$, ahol $n = 4$ és $k = 0, 1, 2, 3$

(b) $e^{ik\frac{2\pi}{n}}$, ahol $n = 6$ és $k = 0, \dots, 5$

(c) $e^{ik\frac{2\pi}{n}}$, ahol $n = 10$ és $k = 0, \dots, 9$

Feladat

Ábrázolja a $z = 1 + 1.2i$ komplex szám első 5 hatványát!

Szorgalmi feladat

Írjon egy Matlab-függvényt, mely adott z komplex szám és n természetes szám esetén kiszámolja és ábrázolja a z első n hatványát!

Szorgalmi feladat

Ábrázoljuk a komplex számsíkon az $e^{i\alpha}$ komplex számokat, miközben α befutja a $[0, 2\pi]$ tartományt.

```
alfa=linspace(0.01,2*pi);
z=exp(1i*alfa);
figure; f1=gca;
f1.XAxisLocation='origin'; f1.YAxisLocation='origin';
axis([-1.2,1.2,-1.2,1.2]); axis('square');
hold('on');
for k=1:100
    plot(z(k), 'b*');
    v1=plot([0,real(z(k))],[0,imag(z(k))], 'b');
    pause(0.2)
    delete(v1);
end
```

Szorgalmi feladat

Ábrázoljuk a komplex számsíkon az $z = e^{i\alpha}$ komplex számokat, miközben α befutja a $[0, 2\pi]$ tartományt. Figyeljük meg a z képzetes részének változását az α változásának függvényében. Ábrázoljuk ezt is a $z = e^{i\alpha}$ értékekkel egyszerre, egy külön koordináta-rendszerben.

```

alfa=linspace(0.01,2*pi);
z=exp(1i*alfa);
figure; f1=subplot(1,2,1); f2=subplot(1,2,2);
f1.XAxisLocation='origin'; f1.YAxisLocation='origin';
axis(f1,[-1.2,1.2,-1.2,1.2]); axis(f1,'square');
f2.XAxisLocation='origin'; f2.YAxisLocation='origin';
axis(f2,[0,2*pi,-1.2,1.2]); axis(f2,'square');
hold(f1,'on');hold(f2,'on');
for k=1:100
    plot(f1,z(k),'b*');
    v1=plot(f1,[0,real(z(k))],[0,imag(z(k))],'b');
    v2=plot(f1,[real(z(k)),real(z(k))],[0,imag(z(k))],'r');
    plot(f2,alfa(k),imag(z(k)),'r*');
    v3=plot(f2,[alfa(k),alfa(k)],[0,imag(z(k))],'r');
    pause(0.2)
    delete(v1);delete(v2);delete(v3);
end

```